

novim razpadom države odločno odklonila in se postavila v tem kakor v vilnskem vprašanju in vseh drugih nevarnostih, da se spremene meje poljske države, na stališče, da se za vsako ceno, četudi za ceno krvi vseh državljanov, ohrani Poljska v sedanjih mejah kot slovanska velesila, ki pa mora predvsem ščititi svojo samostojnost in svobodo. Po tem principu, ki so ga naglašali časopisi, govori in ki si ga je vzela za pravec tudi vsa poljska dosedanja politika z vsemi diplomatskimi nastopi in vezmi v Ženevi in drugje, je razumljivo marsikatero stališče in zadržanje Poljske v zadnjih dvajsetih letih. Ta vodilna nit poljskega političnega življenja, ki temelji pač na njeni zgodovini, nam najbolj tudi pojasni zadnje njeno zadržanje in vso borbo, da si ohrani nujen in svoboden izhod na morje, brez katerega poljska država pač ne more dihati in za katerega je Poljska izdala že ogromne vsote svojih letnih proračunov. Danes razumemo, če stoji za tem oknom v morje, za temi vrati v svet ves poljski narod, pripravljen, da se žrtvuje do zadnjega, če bi bilo treba. Posebno skrb je takoj v pričetku Poljska posvetila tudi Poznanjskemu in mestu Poznanju samemu, saj je to mesto iz prej nemškega zadobilo izmed poljskih mest najbolj poljski narodni značaj.

Kjerkoli sem se na Poljskem mudil, kamorkoli sem obrnil svojo pažnjo, zlasti pa poljsko društveno življenje, ki sem ga imel priliko od blizu opazovati, poljske proslave, manifestacije protestnega značaja, pa tudi šole in sleherni poljski človek je kazal v razgovoru toliko narodne zavesti, borbenosti, narodne vzgoje, izobrazbe in navdušenosti, da sem prišel v domovino s trdno vero, da bo narod, ki si je vzel svojo težko preizkušnjo tako k srcu, večno živel.

Prof. Ema Deisinger

Psiha slovenskega naroda*

(Nadaljevanje.)

Gorenjci so silno sprejemljivi za vnanje razmere in javno mnenje, podvrženi njegovemu vplivu, zato v njihovi duši trepeče nasprotje med notranjo vrednoto in vnanjo ceno, ki daje osebi trenuten blišč. V najtežjih razmerah tlačanstva je namreč tem silneje v njih plapolalo hrepenenje po boljši človečnosti in družabnem podvigu, a to hrepenenje se je v nadaljnih tokovih časa sprostilo v smeri podzavestne častiželjnosti in konvencionalne etike. Dnevno lahko opažamo, kako radi dvorijo vnanjim oblikam časti, ki jih neguje javno mnenje, in kako je njihov psihični organizem prežet od ničemrne skrbi: »Kaj si bodo ljudje mislili?«

Da, »kaj si bodo ljudje mislili« in taki miselnosti sorodne varijante, kakor »kaj bodo rekli tujci« itd., to gledanje preko sebe, iščoč šele v

* **Popravek tiskovne pogreške.** V »Slov. učitelju«, št. 9, »Psiha slov. naroda«, na strani 217, v vrstici 9, začevši od spodaj navzgor, je ena vrstica izpuščena; glasiti se mora: »v njej so zdrave moralne šole, čeprav so morali često biti pripravljeni na hlapčevske geste«.

tujih očeh svojo veljavo, priznanje in ceno, je prav za prav lastno vsem Slovencem in ga moremo smatrati kot značilnost slovenske mentalitete.

Čustvo manjvrednosti, ki teži po kompenzaciji, išče takega nadomestila v iluziji moči in superiornosti. Peter Klepec, Martin Krpan, Brdavs in drugi pravljlični naši junaki se odlikujejo po izredni telesni moči. Rodila jih je ponižana ljudska duša, težeča za močjo in veličino. V običajnem, vsakdanjem življenju pa si to čustvo išče izhoda v vnanjih častnih substitutih.

Če prebiramo poročila slovenskih časopisov o kaki javni prireditvi in proslavi, tedaj bodo v prvih vrstah natisnjena predvsem imena navzočih odličnikov, zatem slede vnanjostne počastitvene oblike. V tem oziru se Slovenci nismo dosti izpremenili. Še danes nimamo zdravega odnosa med seboj od človeka do človeka. V tej otročji častiželjnosti leži marsikdaj tudi tragika naše politične zgodovine. Ta notranja težnja po moči se v političnem oziru marsikdaj ni vezala ravno na narodno blaginjo in ljudske koristi, ampak žal na drugotne činitele.

Če kak narod ne more polnovredno izživljati svoje človečnosti ter je bil vedno tako tlačjen in zatiran kakor slovenski narod, se ne smemo čuditi, če se v drugi smeri iztočijo nakopičena ranjena hrepenenja po moči, ugledu in veljavi ter odjeknejo včasih v nezaželenih atributih osebne častiželjnosti.

V slovenskem narodu, zlasti v Gorenjcih je nakopičeno toliko grandioznega hrepenenja po moči, svobodi, ugledu in časti, v njih je toliko zanosnega častihlepja, da bi ob ugodnejših pogojih mogli rasti v nadčloveško moč, tako pa se to teženje more razmakniti edinole v bajkah in narodnih pripovedkah, ker ljudska duša svetlo izžareva to nakopičeno premoč hrepenenja. To neutešenost hrepenenja po svobodi, vstajenju in moči je ljudska duša prenesla zlasti na kralja Matjaža, historično osebo (ogrski kralj Matija Korvin, 1458—1490) in mitološko bitje Alenčico. Ciklus o kralju Matjažu ni samo zbirka narodnih pripovedk in pesmi o njem, ampak predstavlja v psihološkem oziru pravi slovenski mit, kjer je vse narodovo hrepenenje po svobodi, slavi in veličini upodobljeno in utelešeno v silni fizični moči junaka, ki naj pribori narodu zaželeno odrešenje in vstajenje. Ponižana ljudska duša je potopila v ta ciklus vso svojo vročo bolest in svoje najskritejše nade po svobodi in veličini. In kakor je vizija ljudske duše, bo kralj Matjaž privedel slovenski narod k zmagi, svobodi, odrešenju, vstajenju.

Njen pogled je segel globoko v stvar v sebi.

Gorenjci, ki so v realnem življenju na splošno pridni, marljivi, delavni in trezni in ki jim notranji ritem častiljubja daje vitalnost in barvo, imajo v sebi dragocen dar za kristalizacijo močne in silne narodove duše.

V vsakdanjem življenju pa, ko se ta senzibilnost za čast in veljavo ne more vsled pritiska razmer normalno razvijati v pravi smeri, tedaj ni čudno, ako se glavni podton včasih izprevrže v nečimrnost in malenkostno osebno bahavost, ki jo še podpira javno mnenje, s čimer pa se

v ljudstvu zavira čut za notranje človeške vrednote. Ravno pri Gorenjih manjka močnega čuta za notranje človeške vrednote.

Gorenjci so tudi varčni. Zlasti v vsakdanjih življenjskih potrebščinah skrbno pazijo na potrošek, ali kadar gre za vnanji izraz časti, tedaj zmağa nečimrno častihlepje.

V gostilno stopi Gorenjec obotavljuje se, je še precej zmeren v pijači, ali kadar zna kdo zabrenkati na to nečimrnostno strunico, tedaj odpre svoj mošnjček do kraja. Zadostuje šaljiva opazka pivskega tovariša, naj se ne trese za denar, saj je on doma gospodar, tedaj hoče pokazati, da je res tako in da s svojim denarjem napravi kar hoče in da to ni nikomur nič mar. Hrabro napije svojim pivskim tovarišem, kakor pravi narodna pesem:

»Le pijmo ga še, Sej dnarce imamo
pa ne kregajmo se. de plačamo vse!«

Tudi korajžo jim vino dá in na korajžo si napivajo:

»Kol'kor kapljic tol'ko let En glažek al' pa dva,
Bog nam daj na svet' živet! to nam korajžo da.

Dva al' pa tri,
to nas korajžne st'ri.« (Nar. pesem.)

Gon samoohrane, ki je prebivalce raztresenih in samotnih gorskih vasi napravil individualistično usmerjene, ni segel v čustveno življenje Gorenjcev tako, da bi jim udušil staro slovansko čednost — gostoljubnost. Gorenjci so gostoljubni, ne sicer toliko proti tujcem in neznancom, do katerih so nezaupni in zaprti, ampak v svojem zaključenem sorodniškem krogu. Mirna in topla domačnost veje iz preproste kmečke hiše. Ljudstvo se še vedno drži mnogih starih šeg gostoljubja. V zimskem času, kadar koljejo prašiče, si medsebojno še vedno pošiljajo koline za pokušnjo, a tudi domačih revežev ob takih prilikah ne pozabijo. Ponekod se koledniki še vedno postavijo pod okno hiše, kjer imajo ta domači praznik, da koljejo. Potrkajo na okno in zapajo:

»So nam pravili,
de ste prašiča zadavili.
Stez'te se na polico,
dajte klobasico!«

Tudi sicer so Gorenjci do domačih revežev obzirni in usmiljeni in jih ne pošiljajo brez milodarov od hiše.

V poštenosti so Gorenjci zelo natančni, v ekonomskih vprašanjih preudarni, v delu točni, vztrajni, solidni, v pameti bistri.

Fantazija ljudstva je razgibana. Narodne pripovedke in pesmi zadosno pričajo o veliki ustvarjalni domišljiji ljudstva in o njejovi zdravi pameti, nepokvarjeni naravi ter o prirodni, pristni, neizumetničeni človeškosti.

(Dalje.)